

Zomerconcerten 2021

Hoornder kerk
Den Hoorn (Texel)
15 augustus 2021
Aanvang 14.30 en 19.00 uur

Pistache Rietkwintet

Anouk Dolfing, hobo
Daniele Zamboni, klarinet (Italië)
Marlon Valk, saxofoon
Bram Boesschen Hospers, basklarinet
Matthias As, fagot

Johann Sebastian Bach (1685-1750)	Preludium en fuga voor orgel in Es gr. t., BWV 552 (arrangement Matthias As)
Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)	Kwintet in c kl. t., KV 406 Allegro Andante Menuetto Allegro
Matthias As (1996)	De sterrennacht, symfonisch schilderij
Richard Wagner (1813-1883)	Siegfried-Idyll (arrangement Matthias As)
Maurice Ravel (1875-1937) (arrangement Niels Jacobs en Matthias As)	uit: Ma Mère l'Oye 'Le jardin féerique'

Toelichting programma 15 augustus 2021 Hoornder kerk Den Hoorn (Texel)

Het rietkwintet is geen standaard instrumentsamenstelling die vanaf de klassieke tijd is overgeleverd. Het Nederlandse Calefax Rietkwintet heeft deze samenstelling de afgelopen vijfendertig jaar gepopulariseerd en veel navolging gekregen, zoals van het nog jonge Pistache Rietkwintet. Het probleem van een relatief nieuwe ensemblesamenstelling is altijd het repertoire, vooral als het gaat om barokke, klassieke en romantische werken. Bewerken is dan het devies. Sommige werken zoals Mozarts Kwintet in c KV 406, kunnen nagenoeg letterlijk worden overgenomen door de nieuwe bezetting. Andere, zoals de werken van Bach, Wagner en Ravel op het programma, vergen meer bewerking. Componist en fagottist van het ensemble Matthias As schreef niet alleen een origineel werk voor het blaaskwintet, maar droeg ook zorg voor de meeste op maat gemaakte bewerkingen. Ondertussen bewijst deze beknopte reis door de muziekhistorie dat het rietkwintet vanaf de barok tot vandaag de dag een waardevol ensemble is dat vele nieuwe details van gekende werken bloot kan leggen.

Zo komt de fijnzinnige meerstemmigheid van Johann Sebastian Bach misschien wel nog mooier uit de verf als de verschillende lijnen daadwerkelijk door verschillende instrumenten met hun eigen klankkleur gespeeld worden. En als het dan gaat om een orgelwerk, dat qua klanksensatie dicht bij de houten blaasinstrumenten ligt, is zo'n bewerking helemaal een feest. Dat geldt zeker voor de uitbundige Prelude en de dito fuga uit de derde Clavierübung die Bach publiceerde in de tijd dat hij cantor was in Leipzig. De Clavierübung, waarvan Bach er vier uitbracht, de laatste met de beroemde Goldbergvariaties, was niet alleen bedoeld als een persoonlijke proeve van bekwaamheid, maar ook als studiemateriaal voor serieuze toetsenisten. De derde Clavierübung begint met een Prelude en eindigt na diverse koraalpreludes en duetten met een orgelfuga. Het begin en eind werden bekend als **Prelude en Fuga in Es BWV 552**. Zowel de prelude als de vijfstemmige fuga vallen uiteen in drie secties waarmee Bach eer betoonde aan de Heilige Drie-eenheid. De Fuga krijgt nog wel eens de bijnaam St. Anna omdat het subject lijkt op een Engelse hymne.

Wolfgang Amadeus Mozart schreef naast de beroemde Strijkkwintetten KV 515 en 516 nog vier strijkkwintetten met de bezetting twee violen, twee altviolen en cello. Toch nam hij het **Strijkkwintet KV 406** in eerste instantie niet op in zijn werkenlijst. Voor Mozart was het ook geen nieuw werk. In 1787 arrangeerde hij zijn Serenade KV 388 voor blaasoctet voor strijkkwintet. Waar de serenade normaliter een lichtvoetig werk was voor een speciale feestelijke gelegenheid, is dit de Serenade KV 388 juist wat donkerder van kleur. Ook met een menuet geschreven als een canon en een laatste deel als een thema met variaties is het werk atypisch. Het is onbekend voor welke gelegenheid Mozart het werk schreef, maar voorstelbaar waarom hij het voor het wat serieuzere genre van het strijkkwintet bewerkte. Door de oorspronkelijke blazersherkomst laat het werk zich perfect terug vertalen naar een rietkwintet. Wat Alban Wesley, de voormalig hoboïst van Calefax, jaren geleden al met zeer veel gevoel voor stijl deed.

‘Toen ik wakker werd hoorde ik een geluid, het werd steeds luider, ik kon mezelf niet meer in een droom voorstellen, er klonk muziek, en wat voor muziek! Nadat het was weggestorven, kwam R. bij mij binnen met de vijf kinderen en gaf mij de partituur van zijn ‘symfonische verjaardagsgroet’. Ik was in tranen, maar dat gold ook voor het hele huishouden; R. had zijn orkest op de trap opgesteld en zo onze Tribschen voor altijd gewijd!’ Zo vond volgens het dagboek van Cosima Wagner de première plaats van wat later de **Siegfried Idyll** zou gaan heten, een van de meest atypische werken in het oeuvre van Richard Wagner. Wagner was sinds 1866 getrouwd met de dochter van Franz Liszt en het gezin met twee kinderen uit

Cosima's eerste huwelijk met Hans von Bülow en de drie die ze samen hadden, leefde in Tribschen aan het Lucernemeer in Zwitserland. In december 1870 schreef Wagner om zijn geluk te onderstrepen zijn liefdevolle symfonische groet. Het belangrijkste melodische materiaal kwam van vogelgezing waar Wagners jongste zoon Siegfried dol op was en het Duitse wiegeliedje Schlaf, Kindlein, Schlaf. Later vertaalde Wagner de lieflijke melodie naar het liefdesduet Ewig war Ich aan het eind van de opera Siegfried. De componist wilde het werk, oorspronkelijk geschreven voor dertien musici, privé houden, maar geldnood noopte hem om de Siegfried Idyll in een versie voor symfonieorkest in 1878 alsnog te publiceren.

Zoals Wagner in zijn Siegfried Idyll het gezinsgeluk in Tribschen bezong en Ravel in Ma mère l'oye sprookjes van een klank voorzag, zo heeft Matthias As het schilderij Sterrennacht van Vincent van Gogh van een muzikaal equivalent voorzien. Het is niet alleen een reflectie op het schilderij, maar ook een portret van Van Gogh zelf. 'Kijkend naar het schilderij zag ik in eerste instantie een sterrennacht', aldus Matthias As. 'Naarmate ik langer keek zag ik Vincent naar voren komen: zijn liefde voor het leven, zijn strijd met zijn mentale gezondheid, zijn geloof.'

'**De sterrennacht** begint met het twinkelen van de sterren aan de hemel, waarna geleidelijk de blik afdaalt naar het dorp eronder', schrijft de componist over het werk. 'De melodie in de althobo verbeeldt het dorp, bijna stilstaand in de tijd, rustend onder de deken van de nacht. Vlagen van de afgelopen dag klinken door: de levendige kleuren en geuren in het dorp, kinderen spelend op straat en het gezang van vogels. De kerk midden in het dorp komt tot leven: er wordt een vierstemmige fuga, met cantus firmus, ingezet. De saxofoon speelt de Lutherse koraalmelodie 'Jesu, meine Freude'. Na de fuga volgt een passage waarin motieven van het voorgaande terugkeren. Langzaam verandert de sfeer in de muziek: harmonie gaat over in een psychotische chaos. Dit beeld de mentale situatie uit waarin Van Gogh zich bevond en waarvoor hij was opgenomen in een psychiatrische inrichting in Saint Rémy. Na deze chaos en pijn ervaren we opnieuw de stilte en de twinkelende sterren boven het dorp.'

Ma mère l'oye van Maurice Ravel begon in 1910 als een geste. Voor de twee kinderen van de bevriende familie Godebski schreef Ravel een vijfdelig pianoduet gebaseerd op Sprookjes van Moeder de Gans, in 1697 opgetekend door Charles Perrault. Het werk werd zo goed ontvangen dat Ravel besloot tot een orkestratie van de suite om er een ballet van te maken. 'Het idee om in deze stukken de poëzie uit de kindertijd op te roepen, bracht me ertoe om mijn stijl te vereenvoudigen en mijn uitdrukkingsmiddelen te verfijnen', schreef Ravel ter verklaring van de relatief simpele taal van het werk dat eindigt met het nu door Matthias As voor blaaskwintet bewerkte **Le Jardin Féérique**. Dit laatste deel is in feite een terugkeer naar de sfeer van het eerste deel, Pavane de la Belle au bois dormant, gebaseerd op het sprookje van Doornroosje. Le Jardin Féérique bezingt het moment dat de prinses wakker gekust wordt en klokken en fanfares het 'en ze leefden nog lang en gelukkig' inluiden.

Paul Janssen

Pistache Rietkwintet (2019) is een jong getalenteerd rietkwintet wat bestaat uit Anouk Dolfing (hobo), Daniele Zamboni (klarinet), Marlon Valk (saxofoon), Bram Boesschen Hospers (basklarinet) en Matthias As (fagot). Pistache is erg gemotiveerd om samen de mooiste muziek te maken en er zijn veel plannen voor de toekomst om mooie concerten te kunnen geven. Pistache heeft in 2020 de Govert van Wijnprijs gewonnen met hun deelname aan het Jong Talent Concours Maassluis. Pistache wordt gecoacht door het Calefax Rietkwintet, de uitvinders van het rietkwintet.